

ПОЧАТКОВА ОСВІТА

УДК 17.022.1-043.83:373.3.011.3-051

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-2075-2023-17.7>

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

МОЛНАР ТЕТЯНА ІВАНІВНА

доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики початкової освіти
Мукачівський державний університет
tetjana_molnar@ukr.net
orcid.org/0000-0002-9082-4868

У сучасних умовах модернізації системи освіти значно зростають вимоги до особистості вчителя та його іміджу. Імідж має важливе значення як у професійних, так і в особистісних стосунках. Він надає можливість бути прийнятним і зрозумілим для інших, сприяє налагодженню продуктивних особистісно-розвивальних стосунків зі здобувачами початкової освіти.

З'ясовано, що в загальному розумінні імідж тлумачиться як зафіксований у масовій свідомості стереотипний та емоційно забарвлений образ когось або чогось. Професійний імідж вчителя – думка, що формується про педагога як про фахівця своєї галузі, професіонала. Будучи характерним для будь-якої професії, він включає в себе зовнішні та внутрішні індивідуальні, особистісні й професійні якості, що засвідчують готовність та здатність до суб'єкт-суб'єктного спілкування. Окреслено шляхи формування позитивного іміджу вчителя початкових класів, як от: усвідомлення необхідності покращення позитивного професійного іміджу; активна робота над формуванням власного іміджу та розвитком власної особистості; знання й розуміння вимог до особистісних якостей вчителя та його професійної діяльності; оволодіння системою науково-теоретичних та практичних знань про сутність і значущість професійного іміджу; виявлення початкового рівня якостей, що складають основу позитивного іміджу вчителя початкових класів; оволодіння прийомами самопізнання, навичками проектування індивідуального іміджу; дотримання принципу систематичності під час формування професійного іміджу. Зроблено висновок, що створення іміджу педагога – це складний і тривалий процес, результативність якого залежить від різноманітних чинників, таких як обставини, умови, технології, специфіка формування тощо.

Ключові слова: імідж, професійний імідж педагога, розвиток професійного іміджу, шляхи формування іміджу, вчитель початкових класів.

Постановка проблеми. Перебудова української економіки відповідно до ринкових відносин та її інтеграція у європейський соціокультурний простір висувають нові вимоги до фахівців освітньої галузі, зокрема вчителя початкових класів закладу загальної середньої освіти. У таких умовах показники професіоналізму педагога визначаються: загальною і професійно-педагогічною культурою, ініціативністю, інноваційністю й нестандартністю мислення, здатністю до взаєморозуміння, рефлексії та емпатії, комунікативною компетентністю, умінням викликати симпатію, довіру, створити обстановку психологічного комфорту.

Питання професійного розвитку педагога знаходить своє відображення в законодавчих актах та стратегічних документах, як от: Законах України «Про освіту» (2017), «Про професійний розвиток працівників» (2012), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013), Концепції «Нова українська школа» (2016), Концепції розвитку педагогічної освіти» (2018) та інших документах. В означених нормативах чільне місце відводиться різним аспектам особистісно-професійного становлення вчителя як передумови його успішної професійної самореалізації.

У сучасних умовах модернізації системи освіти значно зростають вимоги до особистості вчителя початкових класів та його іміджу. Професійний імідж стає визначальним ресурсом, який визначає престиж та успішність системи освіти в цілому, а також конкретного навчального закладу. Ключовою постаттю в освітньому процесі був і залишається педагог. Від його професіоналізму, майстерності та загального враження залежить ефективність педагогічної взаємодії. Особистісні риси вчителя, такі як приємна зовнішність, лексика, жести, погляд, впливають на створення позитивного іміджу. Імідж має важливе значення як у професійних, так і в особистісних стосунках. Він надає можливість бути прийнятним і зрозумілим для інших, сприяє налагодженню продуктивних особистісно-розвивальних стосунків зі здобувачами початкової освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про важливість професійного іміджу свідчать численні наукові розвідки (К. Атаманська, О. Боровенко, Н. Гузій, Л. Кайдалова, В. Маценко, Н. Олійник, Є. Перелигіна, О. Плахотнік, Н. Щокіна та ін.). Ряд досліджень присвячено з'ясуванню особливостей вчителя, що відрізняють його від представників інших професій (О. Дубасенюк, І. Зязюн, Н. Нічкало та ін.); вивченню специфіки педагогічної діяльності та вимог, що пред'являються нею до окремих якостей і властивостей особистості педагога (В. Андрущенко, І. Бех, О. Волкова та ін.).

Зокрема, сутність професійного іміджу педагога потрактована в наукових працях А. Кононенко, А. Коркішка, І. Ніколаску та ін. Питанню особистісно-професійного іміджу вчителя як інструменту суб'єкт-суб'єктної взаємодії присвячено наукові розвідки Т. Довгої; психологічні особливості формування основ професійного іміджу в майбутніх педагогів аналізує О. Ковальова; формування професійного іміджу вчителя початкових класів у процесі вивчення фахових дисциплін окреслює І. Розмолодчикова; власну інтерпретацію структурної моделі іміджу вчителя Нової української школи пропонує Г. Дудчак.

Мета статті – на основі аналізу наукової літератури уточнити сутність понять «імідж»,

«професійний імідж» та окреслити особливості формування професійного іміджу вчителя початкових класів.

Виклад основного матеріалу. Поняття «імідж» склалося і розвивалося протягом багатьох століть. Представники різних соціальних груп, лідери, громадські діячі активно формували вигідний образ для себе з метою впливу на громадян та досягнення власних цілей. Для цього вони використовували не лише специфічний стиль одягу та прикрас, але також застосовували різноманітні прийоми ораторської техніки, жести, міміку та інші методи враження.

Можна вважати, що основи іміджу були закладені в народній педагогіці, виявляючись у піснях, билинах, казках, міфах, легендах, прислів'ях, приказках. При читанні легенд і переказів дізнаємося про особистості, які завжди були гордістю нашого народу, боролися його й жертвували власним життям. Усна народна творчість містить велику кількість ідеалів, що слугують прикладами для наслідування у вихованні молодого покоління [6].

Слід зауважити, що термін «імідж» має латинське походження та використовується у французькій мові (*image*) як «картина», в німецькій (*imaginar*) як «уявний образ», а в англійській (*image*) як «ікона», «ідол», або «образний вираз».

У загальному розумінні *імідж* тлумачиться як зафіксований у масовій свідомості стереотипний та емоційно забарвлений образ когось або чогось.

Під образом фахівця, як уважає О. Горювенко, розуміють не лише візуальний, зоровий образ або вигляд, але також спосіб його мислення, дій, вчинків та інші аспекти. Тобто, термін «образ» використовується в ширшому сенсі, охоплюючи всебічне уявлення про особистість [2].

Так, М. Навроцька пов'язує імідж з особистісною характеристикою, яка сприяє розвитку внутрішнього світу та визначає стратегію поведінки в суб'єкт-об'єктній взаємодії [8].

Поняття «імідж» О. Писарчук пропонує розглядати як полісемантичну категорію, яка охоплює стиль професійно-педагогічної діяльності, манеру спілкування, вміння інди-

відуалізувати свій образ і надавати йому естетичної виразності [10].

За Г. Бриль, імідж є динамічною системою, оскільки він виникає в результаті постійної праці людини над собою. На формування іміджу впливають природні якості, життєвий та професійний досвід, виховання і освіта [1].

Педагогічна професія виокремлюється своєю особливістю. Вчителі завжди перебувають в центрі уваги учнів, батьків, колег, виконуючи значущу соціальну місію. Імідж у цьому контексті стає невід'ємним інструментарієм, який допомагає будувати взаємини з оточуючим світом. Це не лише візуальний образ, але й спосіб мислення, дій, учинків, навички спілкування, мистецтво ефективно висловлювати свої думки та, зокрема, вміння слухати.

Отже, у рамках нашого дослідження вирішальним є саме формування *професійного іміджу* вчителя початкових класів.

На переконання Т. Довгої, професійний імідж слід розглядати як думку, що формується про людину як про фахівця своєї галузі, професіонала. Будучи характерним для будь-якої професії, він включає в себе зовнішні та внутрішні індивідуальні, особистісні й професійні якості, що засвідчують готовність та здатність до суб'єкт-суб'єктного спілкування [3, с. 101].

В. Зелюк підкреслює, що імідж педагога – це комплексна, цільова, інтегральна та динамічна якість, яка виникає внаслідок взаємодії та взаємопроникнення зовнішніх і внутрішніх індивідуальних особистісних характеристик вчителя, що має забезпечити його гармонійну взаємодію з собою та учасниками освітнього процесу, а також дозволяє здійснювати педагогічну діяльність через формування позитивної думки [5, с. 4].

До прикладу, В. Сухомлинський у своїх працях не використовував терміни «імідж», «професійний імідж». Однак, він постійно наголошував на необхідності того, щоб педагогічні працівники Павлиської школи постійно вдосконалювали свої професійні та особистісні якості на користь дітей і формували свій позитивний імідж [11].

На сьогоднішній день існують різні підходи науковців до визначення складових про-

фесійного іміджу. Г. Дудчак, зокрема, виділяє три основні компоненти в структурі іміджу людини: візуальний образ (костюм, зачіска, пластика, міміка, голос); внутрішній образ (темперамент, настрій, особистісні якості) і менталітет (духовна практика, інтелект) [4]. Зі свого боку, Н. Олійник пов'язує імідж із статусним образом та виділяє наступні складові його структури: візуальна привабливість особистості; вербальна поведінка; невербальна поведінка; манери, етикет; відповідність необхідному образу; чарівність [9].

Цікавим для нашого дослідження є погляд А. Коркішко, який, аналізуючи імідж, виокремлює три групи якостей:

– природні якості, такі як: комунікабельність, емпатійність, рефлексивність, красномовство. Ці якості об'єднуються під загальним поняттям «уміння подобатися людям»;

– характеристики особистості як чинники її освіченості й виховання. Сюди відносяться: моральні цінності, психічне здоров'я, володіння знаннями в галузі людинознавства (міжособистісне спілкування, навички вирішення конфліктів та ін.);

– характеристики особистості, визначені її життєвим і професійним досвідом [6, с. 90].

На основі аналізу наукових джерел й узагальнення думок учених щодо структури іміджу, виділимо три складники професійного іміджу вчителя початкових класів, а саме:

1) зовнішній вигляд (одяг, взуття, аксесуари, зачіска, макіяж, хода, манери, етикет);

2) внутрішній образ (професійні знання, вміння, сфера свідомості, система цінностей, Я-концепція, рефлексія, інтуїція, здоров'я, критичне мислення, особисті якості);

3) комунікативна складова (вербальні й невербальні особливості спілкування) [7].

Розглянемо більш детально означені компоненти, які формують комплексний образ учителя та визначають його професійний імідж.

Зокрема, зовнішній вигляд педагога може впливати на створення позитивного або негативного настрою під час уроку, сприяти або ускладнювати взаєморозуміння та впливати на ефективність спілкування. Вдалих вибір гардеробу відображає рівень культури вчителя.

При цьому, прикраси у вбранні педагога повинні бути мінімізовані та непомітні, демонструючи стриманість. Зачіска та макіяж повинні створювати враження доглянутості. Важливе значення має *мода* як соціально-психологічний феномен і атрибут повсякденного життя. Зазвичай, педагогам рекомендується враховувати модні тенденції, але вдягатися у діловий одяг та дотримуватись класичного стилю.

Основою внутрішнього образу вчителя є його професійні знання, вміння та здібності. Позитивна «Я-концепція» виявляється через позитивне ставлення до себе, позитивну самооцінку, самоповагу та відчуття власної гідності. В структурі внутрішнього образу педагога основні професійні якості включають ерудицію, педагогічне мислення, педагогічну імпровізацію, педагогічний оптимізм та ін.

Внутрішній образ особистості неможливо уявити без урахування *здоров'я*, яке визначає зовнішню і внутрішню привабливість, активність у житті, творчий потенціал та можливість самореалізації. На жаль, педагоги часто відзначаються низькими показниками фізичного та психічного здоров'я. Це пояснюється високим ризиком психічних і соматичних реакцій на напружені ситуації на роботі, що може призвести до синдрому емоційного вигорання та виснаження на фізичному й розумовому рівнях. Збереження та зміцнення професійного здоров'я вчителя можливе лише за умови наполегливої праці над собою та розвитку звички самодисципліни.

Щодо комунікативної складової іміджу, варто відзначити гостру суперечність між вимогами до логічності та емоційної виразності мови педагога й реаліями масової практики. Низький рівень мовленнєвої культури вчителів стає однією з причин низької культури мовлення учнів, а потім і дорослих. Це питання важливе, оскільки культура мовлення людини є і показником загальної та професійної культури, і засобом для її вдосконалення. У контексті ринкової економіки конкурентоспроможність фахівця визначається як професійними знаннями і вміннями, так і комунікативними навичками.

Важливою складовою комунікативного іміджу є культура спілкування, що включає в

себе лексичний аспект (використання синонімів, метафор, епітетів), граматичний аспект (використання іншомовних слів, числівників, відмінників, відмін, побудова речень) та орфоепічну правильність мовлення (наголоси, вимова звуків). Експресивність мовлення також відіграє значущу роль у культурі спілкування вчителя, оскільки безбарвна та монотонна мова не здатна привернути увагу, навчити запам'ятовувати головне та виражати особисте ставлення до навчальної інформації.

Досягнення високого рівня культури мовлення неможливе без глибокої любові до мови та постійної потреби аналізувати, вдосконалювати та поліпшувати власне мовлення. Для успішного формування мовленнєвої культури вчителів важливо виробити звичку й потребу в постійному навчанні та підвищенні рівня мовленнєвої культури. Особлива увага має бути приділена питанням правильності та чистоти мовлення, а також розвиткові самоконтролю, комунікативних умінь та соціальних установок у процесі спілкування.

Власне, початок розвитку професійного іміджу пов'язується з моментом прийняття людиною професії та включенням у процес її освоєння. З урахуванням цього, *розвиток професійного іміджу вчителя початкових класів* можна визначити як цілеспрямований процес, під час якого відбуваються позитивні зміни у зовнішньому вигляді, внутрішньому образі та манері спілкування педагога з дітьми, колегами й батьками. Ці зміни досягаються за допомогою комплексу форм, методів і засобів, що використовуються в системі фахової підготовки та під час самоосвітньої діяльності особистості.

Беручи до уваги той факт, що процес побудови іміджу є результатом свідомої, послідовної, поетапної діяльності, окреслимо *шляхи* формування позитивного іміджу вчителя початкових класів:

- усвідомлення необхідності покращення позитивного професійного іміджу;
- активна робота над формуванням власного іміджу та розвитком власної особистості;
- знання й розуміння вимог до особистісних якостей вчителя та його професійної діяльності;

– оволодіння системою науково-теоретичних та практичних знань про сутність і значущість професійного іміджу;

– виявлення початкового рівня якостей, що складають основу позитивного іміджу вчителя початкових класів;

– оволодіння прийомами самопізнання, навичками проєктування індивідуального іміджу;

– дотримання принципу систематичності під час формування професійного іміджу;

– урізноманітнення форм і методів роботи з формування та корекції іміджу;

– готовність до рефлексії, професійного вдосконалення й саморозвитку.

Вважаємо, що побудова професійного іміджу повинна базуватися на глибоких теоретичних та практичних знаннях в галузі іміджелогії. Саме ці знання допоможуть вчителю сформувати системне уявлення про сутність поняття «імідж», його структурні компоненти, функціональні особливості та етапи формування [5].

Велике значення для розвитку професійного іміджу вчителя початкових класів має його самоосвітня діяльність, що передбачає активну пізнавальну ініціативу, спрямовану на вдосконалення існуючих та засвоєння нових фахових знань. У сучасному інформаційному просторі самоосвіта відкриває необмежені можливості для формування критичного підходу до власного досвіду, розширення творчих контактів, оволодіння інноваційними технологіями. Для успішної самоосвіти важливо мати відповідну мотивацію, що включає усвідомлення необхідності постійного поновлення знань та впевненість у їхній релевантності. Педагог повинен розуміти, що нові знання дійсно корисні для нього і матимуть практичний застосунок. Також важливо розширювати сферу своєї діяльності та досягати особистісного розвитку через самовдосконалення [2].

Вивчення літератури педагогічного, психологічного та методичного спрямування зали-

шається традиційною формою самоосвіти для вчителів, і ця практика не втрачає своєї актуальності й нині. Педагоги можуть активно працювати з електронними підручниками та посібниками, створювати презентації, вивчати науково-методичні теми самостійно. Інтернет відкриває доступ до незвичайних джерел інформації, таких як блоги, аудіо- та відео-матеріали, забезпечуючи нові можливості для розвитку професійного іміджу. Залучення педагогів до саморозвитку за допомогою комп'ютерних технологій (електронна пошта, інформаційні сховища, пошукові системи тощо), дозволяє їм брати участь у конференціях, вебінарах, майстер-класах, спілкуватися онлайн та покращувати свій імідж у професійному співтоваристві.

Таким чином, імідж виявляє значущий вплив як у ділових, так і в особистісних відносинах, надаючи можливість бути прийнятним і зрозумілим для інших. Він відображає здібності та моральні якості індивіда. Професійний імідж вчителя початкових класів представляє собою інтегрований образ фахівця, який об'єднує внутрішні й зовнішні характеристики та формується у свідомості інших людей під час комунікації. Створення іміджу педагога – це складний і тривалий процес, результативність якого залежить від різноманітних чинників, таких як обставини, умови, технології, специфіка формування тощо. Важливо розуміти, що престиж педагогічної професії та загальне стереотипне уявлення про неї визначаються не лише зовнішніми факторами, але й постаттю самого вчителя та його внутрішнім ставленням до себе.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. *Перспективи* подальшого наукового пошуку полягають у вивченні та узагальненні досвіду формування професійного іміджу майбутнього вчителя початкових класів на етапі його професійного становлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бриль Г. Імідж сучасного вчителя початкових класів. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2011. № 4. Ч. 1. С. 230–237.
2. Горovenko O. A. Формування особистісно-професійного іміджу вчителя засобами самопрезентації. Харків: Основа, 2013. 112 с.

3. Довга Т. Я. Елементи іміджетворчості у навчально-професійній діяльності майбутнього вчителя початкової школи. *Людинознавчі студії. Серія: Педагогіка*. 2016. Вип. 3 (35). С. 100–108.
4. Дудчак Г. Формування педагогічного іміджу в майбутніх учителів НУШ. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2020. Вип. 2 (22). С. 56–63.
5. Зелюк В. В Журнал «Імідж сучасного педагога» як трибуна розвитку інноваційного потенціалу педагогів України. *Імідж сучасного педагога*. 2014. № 1. С. 4–8.
6. Коркішко А. В. Сутнісна характеристика категорії «імідж»: історико-педагогічний аспект (IX – XVIII ст.). *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2016. Вип. 2. С. 88–96.
7. Молнар Т. І., Клованич К. А. Педагогічний імідж: сутність та зміст. *Наука майбутнього: збірник наукових праць студентів, аспірантів та молодих вчених / гол. ред. колегії В. В. Гоблик; заст. гол. ред. Т. І. Молнар*. Мукачево: РВВ МДУ, 2022. Вип. 1(9). С. 94–98.
8. Навроцька М. М. Аналіз сучасного стану розвитку професійного іміджу педагога. *Педагогічний альманах: збірник наукових праць*. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2016. Вип. 29. С. 153–158.
9. Олійник Н. Ю. Формування індивідуального іміджу майбутнього педагога. *Педагогічна освіта: теорія і практика: збірник наукових праць*. Кам'янець-Подільський, 2016. Вип. 20. Ч. 1. С. 121–126.
10. Писарчук О. Т. Формування іміджу вчителя початкової школи в умовах освітньо-розвивального середовища. *Педагогічний альманах: збірник наукових праць*. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2018. Вип. 40. С. 134–141.
11. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5 т. Київ: Рад. школа, 1976. Т. 4. 640 с.

TO THE PROBLEM OF FORMATION OF THE PROFESSIONAL IMAGE OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS

MOLNAR TETIANA IVANIVNA

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Theory and Methodics of Primary
Education Mukachevo State University

Introduction. *In today's conditions of modernization of the education system, the requirements for the teacher's personality and image have increased significantly. Professional image has become a crucial resource that determines the prestige and success of the education system as a whole, as well as of a particular educational institution. Image is important in both professional and personal relationships. It provides an opportunity to be accepted and understood by others, helps to establish productive personal and developmental relationships with primary school students.*

Purpose. *The purpose of the article is to clarify the essence of the concepts of "image" and "professional image" and to outline the peculiarities of forming the professional image of a primary school teacher based on the analysis of scientific literature.*

Methods. *The author has used a set of research methods, such as analysis, synthesis, comparison, deduction, induction, and generalization.*

Results. *It has been found that in the general sense, an image is interpreted as a stereotypical and emotionally colored image of someone or something fixed in the mass consciousness. The professional image of a teacher is an opinion formed about a teacher as a specialist in their field, a professional. Being characteristic of any profession, it includes external and internal individual, personal and professional qualities that demonstrate readiness and ability for subject-subject communication. It has been established that the beginning of the development of professional image is associated with the moment when a person accepts a profession and is included in the process of its development.*

Originality. *We have outlined the ways of forming a positive image of a primary school teacher, such as: awareness of the necessity to improve a positive professional image; active work on the formation of one's own image and development of one's own personality; knowledge and understanding of the requirements for personal qualities of a teacher and his/her professional activity; mastering the system of scientific, theoretical and practical knowledge about the essence and significance of professional image; identifying the initial level of qualities that form the basis of a positive image of a primary school teacher; mastering the techniques of self-knowledge, skills of designing an individual image; adherence to the principle of systematicity in the formation of a professional image.*

Conclusion. *We have concluded that the professional image of a primary school teacher is an integrated image of a specialist that combines internal and external characteristics and is formed in the minds of other people during communication. Creating a teacher's image is a complex and lengthy process, the effectiveness of which depends on various factors, such as circumstances, conditions, technologies, specifics of formation, etc.*

Key words: *image, professional image of a teacher, development of professional image, ways of image formation, primary school teacher.*

REFERENCES

1. Bryl, G. (2011). Imidzh suchasnoho vchytelya pochatkovykh klasiv [The image of a modern primary school teacher]. *Problems of modern teacher training*. Vol. 4, pp. 230–237 [in Ukrainian].
2. Horovenko, O.A. (2013). *Formuvannya osobystisno-profesiynoho imidzhu vchytelya zasobamy samoprezentatsiyi* [Formation of the personal and professional image of the teacher by means of self-presentation]. Kharkiv: Osnova, 112 p. [in Ukrainian].
3. Dovga, T.Ya. (2016). Elementy imidzhetrovchosti u navchal'no-profesiyniy diyal'nosti maybutn'oho vchytelya pochatkovoyi shkoly [Elements of image creation in the educational and professional activity of the future primary school teacher]. *Humanities studies*. Vol. 3 (35), pp. 100–108 [in Ukrainian].
4. Dudchak, G. (2020). Formuvannya pedahohichnoho imidzhu v maybutnikh uchyteliv NUSH [Formation of the pedagogical image of future teachers of the NUS]. *Problems of modern teacher training*. Vol. 2 (22), pp. 56–63 [in Ukrainian].
5. Zelyuk, V.V. (2014). Zhurnal «Imidzh suchasnoho pedahoha» yak trybuna rozvytku innovatsiynoho potentsialu pedahohiv Ukrayiny [The magazine "Image of a modern teacher" as a tribune for the development of the innovative potential of Ukrainian teachers]. *The image of a modern teacher*. Vol. 1, pp. 4–8 [in Ukrainian].
6. Korkishko, A.V. (2016). Sutnisna kharakterystyka katehoriyi «imidzh»: istoryko-pedahohichnyy aspekt (IKH – XVIII st.) [The essential characteristics of the "image" category: historical and pedagogical aspect (IX - XVIII centuries)]. *Personal spirituality: methodology, theory and practice*. Vol 2, pp. 88–96 [in Ukrainian].
7. Molnar, T.I., & Klovanych, K.A. (2022). Pedahohichnyy imidzh: sutnist' ta zmist [Pedagogical image: essence and content]. *The science of the future: a collection of scientific works of students, postgraduates and young scientists*. Mukachevo: Mukachevo State University Vol.1(9), pp. 94–98 [in Ukrainian].
8. Navrotska, M.M. (2016). *Analiz suchasnoho stanu rozvytku profesiynoho imidzhu pedahoha* [Analysis of the current state of development of the teacher's professional image]. Kherson: KVNZ "Kherson Academy of Continuing Education". Vol. 29, pp. 153–158 [in Ukrainian].
9. Oliynyk, N.Yu. (2016). *Formuvannya indyvidual'noho imidzhu maybutn'oho pedahoha* [Formation of the individual image of the future teacher]. Kamianets-Podilskyi. Vol. 20, pp. 121–126 [in Ukrainian].
10. Pisarchuk, O.T. (2018). *Formuvannya imidzhu vchytelya pochatkovoyi shkoly v umovakh osvith'o-rozvyval'noho seredovyshcha* [Formation of the image of a primary school teacher in the conditions of an educational and developmental environment]. Kherson: KVNZ "Kherson Academy of Continuing Education". Vol.40, pp. 134–141 [in Ukrainian].
11. Sukhomlynskyi, V.O. (1976). *Vybrani tvory* [Selected works]. Kyiv: Rad. school. Vol. 4, 640 p. [in Ukrainian].